

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija

Izvještaj sa Javne rasprave

**NACRT STRATEGIJE PAMETNE SPECIJALIZACIJE (S3) CRNE GORE 2026–2031
SA AKCIONIM PLANOM ZA 2026-2027. GODINU**

Maj 2026. godine

UVOD

Pametna specijalizacija (S3) predstavlja ključni okvir politike za usmjeravanje ulaganja u istraživanje, inovacije i razvoj, sa ciljem jačanja konkurentnosti, održivog rasta i strukturne transformacije ekonomije Crne Gore. Crna Gora se suočava sa izazovima modernizacije ekonomije, jačanja inovacionih kapaciteta i potrebe za konkurentnošću u regionalnom i evropskom kontekstu. Stoga, Strategija pametne specijalizacije (S3) ima za cilj da usmjeri ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije prema prioritetnim oblastima koje donose najveći društveni i ekonomski efekat, te da stvori okvir za koordinaciju javnog sektora, privrede i istraživačkih institucija, čime se omogućava efikasnije korišćenje resursa, integracija znanja i tehnologija i podrška održivom ekonomskom rastu Crne Gore.

Strategija je usklađena sa metodologijom iz Uredbe o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata (Službeni list Crne Gore br. 54/2018) kojom se definiše okvir i proces kreiranja strateških dokumenata. Takođe, izrada Strategije je pratila Smjernice za pripremu strateških dokumenata (Vlada Crne Gore usvojila na sjednici održanoj 04.04.2023), kao i Metodološke smjernice za kvalitativnu analizu ekonomskog, inovacionog i naučnog potencijala u zemljama proširenja i susjedstva Evropske unije.¹

Strategija pametne specijalizacije 2026–2031 predstavlja drugi strateški ciklus implementacije S3 u Crnoj Gori i direktno se nadovezuje na rezultate ostvarene u prethodnom periodu. Takođe, implementacija Strategije pametne specijalizacije doprinosi ostvarivanju ciljeva Nacionalne strategije održivog razvoja (NSOR) do 2030., Strategije naučnoistraživačke djelatnosti 2024–2028 i usklađena je sa svim relevantnim strateškim nacionalnim dokumentima. Istovremeno ostvaruje se harmonizacija sa međunarodnim obavezama Crne Gore, uključujući strateške smjernice EU i relevantne regionalne inicijative. Strategija povezuje sektorske politike i ciljeve sa krovnim strateškim dokumentima, omogućavajući jasnu vezu između prioritetnih oblasti razvoja, indikatora uspjeha i planiranih rezultata.

Strategija pametne specijalizacije je integralno povezana sa svim ključnim nacionalnim strateškim okvirima, omogućavajući unapređenje inovacionih instrumenata, sinergiju sektorskih politika i integraciju horizontalnih prioriteta, omogućavajući fokus ka održivom razvoju i rastu konkurentnosti ekonomije Crne Gore. Strategija pametne specijalizacije Crne Gore ima poseban značaj u kontekstu procesa pristupanja Evropskoj uniji, jer predstavlja ključni instrument za usklađivanje nacionalne inovacione i industrijske politike sa strateškim okvirom EU. Kroz primjenu S3 pristupa obezbjeđuje se koherentnost sa relevantnim politikama i instrumentima Unije, uz posebnu pažnju posvećenu usklađenosti sa programima i mehanizmima, kao što su Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG), Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA III), kao i relevantnim obavezama u okviru pregovaračkog procesa, posebno u dijelu koji se odnosi na regionalnu politiku i upravljanje EU fondovima.

Strategija pametne specijalizacije (S3) predstavlja krovni strateški dokument u oblasti inovacija i razvoja, objedinjavajući različite sektorske i horizontalne politike i usklađujući ih sa nacionalnim i evropskim strateškim okvirima. Zaključkom Vlade Crne Gore br. 08-082/24-2299/2 od 25. aprila 2024. godine potvrđeno je da Strategija pametne specijalizacije predstavlja krovni strateški dokument, čime su postavljeni novi standardi koordinacije, upravljanja i implementacije politika inovacija u zemlji. Ovakav status potvrđuje njen centralni značaj za usklađivanje relevantnih razvojnih i inovacionih politika, kao i za koordinaciju javnih i privatnih investicija u oblasti istraživanja, tehnologije i inovacija. Strategija na taj način postaje ključni instrument za strateško planiranje i praćenje razvoja nacionalnog inovacionog sistema, obezbjeđujući dosljednost i kontinuitet u ostvarivanju razvojnih prioriteta na svim nivoima.

Strategija pametne specijalizacije 2026–2031 usmjerava djelovanje svih relevantnih aktera ka unapređenju inovacionih kapaciteta i konkurentnosti Crne Gore, uz održivi razvoj, efikasno korišćenje naučno-tehnoloških potencijala zemlje i usklađenost sa nacionalnim i evropskim strateškim obavezama.

Sinergija između nauke i privrede predstavlja okvir za realizaciju inovacionog potencijala Crne Gore, gdje akademski istraživači, preduzetnici i investitori sarađuju u vertikalnim i horizontalnim lancima inovacija, pretvarajući naučna otkrića u tržišno održive proizvode i usluge. Sistemska podrška komercijalizaciji inovacija kroz specifične modele

¹ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133528>

programske finansijske i nefinansijske podrške, uz unapređenje institucionalnog ekosistema omogućava dodatnu ekonomsku vrijednost i na tim osnovama konkurentne prednosti. Struktura ciljeva Strategije uspostavljena je hijerarhijski, gdje su strateški ciljevi u prioritetnim sektorima utemeljeni na primjeni novih tehnologija, razvoju znanja i vještina, sinergiji nauke i privrede omogućujući povezanost inovacija sa tržištem i definišući ključne pravce transformacije. Operativni ciljevi razrađuju konkretne oblasti intervencije, osiguravajući koherentnu implementaciju, koordinaciju i praćenje rezultata u skladu s evropskim standardima pametne specijalizacije. Za strateške ciljeve definisani su indikatori uticaja, a za operativne ciljeve indikatori učinka. U Akcionom planu definisane su konkretne aktivnosti u okviru strateških, odnosno operativnih ciljeva za koje su utvrđeni indikatori rezultata. Za sve indikatore su utvrđene polazne i planirane/ciljane vrijednosti ostvarenosti, čime je omogućeno praćenje ostvarenosti politike zasnovano na mjerljivim pokazateljima.

Metodološki pristup izrade Strategije

Izrada Strategije pametne specijalizacije zasnovana je na sveobuhvatnoj Analizi stanja relevantnoj za ovu oblast, na osnovu koje su identifikovani ključni nalazi koji su poslužili kao temelj za definisanje strateškog okvira Strategije pametne specijalizacije. Cjelokupan proces sproveden je u skladu sa metodologijom Generalnog sekretarijata Vlade, kao i metodologijom Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (JRC) koja se odnosi na pripremu strategija pametne specijalizacije u Evropskoj uniji. Na samom početku procesa pripreme ovog dokumenta, pripremljena je Mapa puta za pripremu nove Strategije pametne specijalizacije², kojom su obuhvaćene sljedeće aktivnosti, a koje su u procesu pripreme ovog dokumenta realizovane i to:

1. Institucionalno jačanje kapaciteta – odnosilo se na donošenje formalne odluke o početku procesa S3, njegovo pozicioniranje u strateškom okviru Crne Gore, definisanje uloga u procesu, analizu konteksta, izradu Mape puta, kao i podizanje svijesti javnosti o konceptu i organizovanje treninga na temu S3;
2. Dijagnostifikovanje/mapiranje potencijala – podrazumijevalo je kvantitativnu i kvalitativnu analizu sistema, čiji je krajnji cilj bio definisanje inicijalnog predloga prioritetnih oblasti;
3. Dijalog sa ciljnim grupama i zainteresovanim stranama – poznatiji kao Proces preduzetničkog otkrivanja (Entrepreneurial Discovery Process – EDP), predstavljao je široko inkluzivan i visoko interaktivan proces u koji su bila uključena sva četiri sektora, zasnovan na pristupu odozdo prema gore, kroz koji su identifikovane prioritetne oblasti i aktivnosti podrške, sa ciljem efikasnog usmjeravanja naučne i inovacione politike;
4. Institucionalni kapaciteti za implementaciju – ova faza podrazumijevala je uspostavljanje okvira za implementaciju, razvoj sistema monitoringa i evaluacije, kao i razradu finansijskog okvira; i
5. Finalizacija Strategije – posljednja faza pripreme Strategije obuhvatila je pripremu prvog nacrt, konsultacije sa zainteresovanim stranama, zvanično usvajanje na Vladi Crne Gore i odobrenje Evropske komisije.

Za najvažnije analitičke faze (kvantitativnu i kvalitativnu analizu, Proces preduzetničkog otkrivanja - EDP) pripremljeni su izvještaji koji su blagovremeno predstavljani upravljačkim strukturama zaduženim za implementaciju S3 politike. U procesu formulisanja okvira politike i nove Strategije razvijen je Pozicioni dokument koji je nakon konsultacija svih ključnih aktera transformisan u sam Nacrt Strategije.

U okviru procesa izrade Strategije pametne specijalizacije (S3), kroz sprovođenje Procesu preduzetničkog otkrivanja (EDP), obezbijedena je široka i strukturirana uključenost predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora, kao i stručne javnosti. Na taj način su, na osnovu raspoloživih analiza i izvještaja, u ranoj fazi dizajna politike identifikovane ključne razvojne potrebe, izazovi i prioriteti, uz aktivno učešće relevantnih aktera u oblikovanju strateških usmjerenja.

Ovakav pristup omogućio je integraciju različitih perspektiva i interesa, uz poštovanje principa „odozdo prema gore“ (bottom-up), čime je obezbijedjen viši nivo participacije u odnosu na uobičajene prakse izrade strateških dokumenata. Javna rasprava predstavlja dodatni korak u ovom inkluzivnom procesu, pružajući priliku za dalje unapređenje dokumenta kroz transparentan dijalog i razmjenu mišljenja sa širom javnošću.

² <https://wapi.gov.me/download-preview/ebdcc51c-02f8-496b-9333-e57c9ff76eda?version=1.0>

Za potrebe pripreme Strategije pametne specijalizacije 2026-2031 kreiran je prošireni Nacionalni S3 tim, koji čine predstavnici javnog, privatnog, nevladinog i akademskog sektora, a sa kojim je održano više operativnih sjednica. U cilju efikasnije organizacije rada, članovi tima su strukturirani po prioritarnim oblastima, nakon čega su sprovedene ciljane konsultacije sa predstavnicama akademske zajednice, javnog i civilnog sektora, kroz 15 fokus grupa i 10 dubinskih intervjua. Na ovaj način obezbijeđena je dodatna validacija nalaza, kao i produbljeno razumijevanje specifičnih potreba i razvojnih potencijala svake prioritarnosti oblasti.

Nacrt Strategije je u skladu sa zakonskim okvirom i administrativnom procedurom upućen na javnu raspravu dana 29. aprila 2026. godine, a svi zainteresovani subjekti imali su priliku da primjedbe, predloge, i sugestije na Nacrt Strategije pametne specijalizacije 2026-2031. i Akcionog plana 2026-2027. dostave Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija do 19. maja 2026. godine.

PROCES JAVNE RASPRAVE

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija je, na osnovu čl. 14 i 15 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija ("Službeni list CG", broj 41/18), uputila Strategiju pametne specijalizacije 2026-2031. sa dvogodišnjim Akcionim planom za 2026-2027 godinu na Javnu raspravu. Javna rasprava je trajala 20 dana, u periodu *od 29. aprila do 19. maja 2026. godine*.

Cilj Javne rasprave je bio da se omogući prevashodno uključivanje predstavnika privatnog sektora, stručne i šire javnosti u proces kreiranja Strategije. Javni poziv za učešće u Javnoj raspravi upućen je organima, organizacijama, udruženjima, pojedincima medijima i svim zainteresovanim stranama, objavljivanjem na web stranici Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i na portalu e-uprave, dana 29. aprila 2026. godine, kako bi se uključili u javnu raspravu i pružili svoj doprinos unapređenju Strategije, a sve u cilju omogućavanja optimalnog uvida i davanja prijedloga, komentara i sugestija na strateški dokument. Javna rasprava, u trajanju od 20 dana od dana objavljivanja javnog poziva, zaključena je 19. maja 2026. godine.

U srijedu, 29. aprila 2026. godine, u okviru Javne rasprave o Nacrtu Strategije, održan je okrugli sto koji je organizovalo Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u partnerstvu sa kancelarijom UNDP u Crnoj Gori. Okruglom stolu pristustvovali su brojni predstavnici/ce institucija, organizacija i udruženja, kao i članovi/ce Nacionalnog S3 tima koja je učestvovali/e u izradi Nacrta Strategije.

U procesu Javne rasprave, pored diskusije u toku trajanja Okruglog stola, pristigli su sledeći komentari pisanim putem:

KOMENTARI NA TEKST STRATEGIJE PAMETNE SPECIJALIZACIJE 2026-2031, SA AKCIONIM PLANOM ZA 2026-2027.

KOMENTAR	LICE/INSTITUCIJA	ODGOVOR	REVIZIJA TEKSTA
<p>Primjedba 1: Za oblast „Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka “potrebno je jasnije reflektovati rezultate participativnog EDP procesa u konačnom tekstu Strategije, u skladu sa metodološkim principima na kojima se Strategija zasniva.</p> <p>Obrazloženje primjedbe: Nacrt Strategije opisuje EDP kao centralni metodološki okvir pripreme S3. Međutim, dubina nalaza generisanih tokom ovog procesa nijesu proporcionalno reflektovane u finalnom tekstu prioritetne oblasti građevinarstva, što umanjuje vrijednost učešća stejkholdera u procesu i njihove vidljivosti, ali i logiku „problem–cilj–mjera “koja predstavlja osnov S3 pristupa. Na ovaj način postoji veliki rizik gubitka povjerenja stejkholdera i njihove motivacije za dalje učešće u kontinuiranom EDP procesu, budući da značajan dio prioriteta i prijedloga definisanih tokom radionica nije moguće jasno prepoznati u konačnom tekstu Strategije.</p>	<p>Marija Jevrić</p>	<p>Primedba 1 Djelimično prihvaćene sugestije iskazane u Primjedbi 1</p>	<p>Primjedba 1</p> <p>Djelimično prihvaćene sugestije iskazane u Primjedbi 1</p> <p>U odjeljku 1.6.4. <i>Nalazi EDP-a</i>, koji se odnosi na sektor Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka, u cilju jačanja vidljivosti nalaza procesa preduzetničkog otkrivanja dodatno je unaprijeđen tekst, sa posebnim osvrtom na povezanost sektora građevinarstva i ICT-a, uključujući primjenu BIM tehnologija i CDE zahtjeva.</p> <p>Istovremeno, važno je naglasiti da EDP proces predstavlja jedan od ključnih, ali ne i jedinih izvora za definisanje strateških prioriteta. Pored EDP-a, nalazi su zasnovani i na Kvantitativnoj i Kvalitativnoj analizi, kao i Ex-post Evaluaciji prethodne Strategije, čime je obezbijeđen sveobuhvatan i uravnotežen analitički okvir.</p> <p>U tom smislu, nalazi proistekli iz Procesu preduzetničkog otkrivanja integrisani su i dodatno validirani kroz širi analitički pristup, uključujući procjenu raspoloživih resursa i kapaciteta za implementaciju. Na toj osnovi definisani su operativni ciljevi i mjere podrške, sa ciljem obezbjeđivanja realističnog i</p>

<p>Primjedba 2: Potrebno je dodatno operacionalizovati prioritetnu oblast građevinarstva kroz jasnije definisanje operativnih ciljeva i policy mix mjera, posebno u dijelu digitalne i zelene tranzicije sektora.</p> <p>Obrazloženje primjedbe: Kroz EDP proces definisani su jasni operativni ciljevi koji su direktno proizašli iz identifikovanih problema sektora: razvoj kompetencija i vještina, održivost i rezilijentnost, efikasne institucije i propisi, te digitalizacija sektora kroz BIM/CDE, interoperabilnost podataka i digitalne procedure. U nacrtu Strategije ovi prioriteti i operativni ciljevi nijesu dovoljno prepoznatljivi, odnosno formulisani su znatno opštije, čime je izgubljena direktna veza između identifikovanih problema sektora i konkretnih intervencija koje su stejholderi definisali tokom EDP procesa. Posebno se ukazuje na potrebu snažnijeg pozicioniranja digitalne tranzicije građevinarstva, BIM/CDE pristupa i zelene gradnje (koja je nakako nestala iz Nacrta!), imajući u vidu da su upravo ove teme tokom EDP procesa prepoznate kao ključni razvojni prioriteti sektora.</p> <p>Dodatno, operativni cilj OC1 u nacrtu Strategije nedovoljno je povezan sa inovacionim potencijalom sektora i kao takav, upitan. Digitalizacija procedura i e-dozvole predstavljaju važan reformski i administrativni iskorak, ali iz teksta nije dovoljno jasno na koji način ove aktivnosti generišu inovacionu dinamiku, tehnološki razvoj ili saradnju između privrede, akademije i istraživačkog sektora, što bi trebalo biti jedna od ključnih karakteristika S3.</p>		<p>Primjedba 2 Nije prihvaćena</p>	<p>održivog odgovora na identifikovane potrebe sektora.</p> <p>Primjedba 2 Sugestija koja se odnosi na dodatnu operacionalizaciju operativnih ciljeva i mjera ne može se prihvatiti u predloženom obliku, imajući u vidu nalaze EDP procesa, kao i sprovedene konsultacije sa ključnim akterima u oblasti građevinarstva tokom izrade Strategije. Tokom ovog procesa prepoznata je potreba za faznim pristupom uvođenju reformi, posebno u dijelu primjene BIM/CDE pristupa i unapređenja sistema javnih nabavki kroz uvođenje kriterijuma kvaliteta.</p> <p>U tom kontekstu, Akcioni plan već prepoznaje elemente digitalne tranzicije sektora kroz definisane operativne ciljeve i prateće indikatore. Konkretno, u okviru operativnog cilja OC 1.2 utvrđen je indikator učinka koji se odnosi na udio institucija koje su implementirale digitalne alate (BIM/GIS) u svakodnevno poslovanje, čime se direktno adresira proces digitalizacije sektora građevinarstva.</p> <p>Istovremeno, važno je naglasiti da Akcioni plan predstavlja okvir za prve dvije godine implementacije Strategije. U skladu sa postepenim jačanjem administrativnih,</p>
---	--	---	---

			institucionalnih i finansijskih kapaciteta, očekuje se dalja razrada i intenziviranje mjera u oblasti digitalne i zelene tranzicije građevinarstva u narednim fazama implementacije S3 politike.
<p>Primjedba/predlog/sugestija 1: Dopuna oblasti „Energija i održiva životna sredina “ U okviru poglavlja 2.2.2. Energija i održiva životna sredina, nakon dijela gdje se govori o održivoj valorizaciji prirodnih resursa, OIE, energetske efikasnosti, digitalizaciji, pametnim mrežama i cirkularnim tehnologijama, predložimo dopunu:</p> <p><i>“Imajući u vidu raznovrsnost prirodnih resursa, značaj zaštićenih i ekološki osjetljivih područja, kao i rastuće klimatske i antropogene pritiske, Crna Gora ima značajan potencijal za razvoj novih istraživačkih, tehnoloških i servisnih kapaciteta u oblasti naprednog monitoringa životne sredine, integrisano praćenje kvaliteta voda, vazduha i zemljišta, biodiverziteta, pritiska na ekosisteme i klimatskih rizika. Zbog toga je potrebno podsticati razvoj i primjenu savremenih digitalnih, senzorskih, geoinformacionih i daljinskih tehnologija, kao i rješenja zasnovanih na obradi i analizi podataka, za praćenje stanja ekosistema. Ovakva rješenja su od posebnog značaja za zaštićena i druga ekološki osjetljiva područja, uključujući riječne, jezerske, planinske, obalne i morske ekosisteme, jer omogućavaju donošenje odluka zasnovanih na pouzdanim podacima, unapređenje javnih politika u oblasti zaštite životne sredine i razvoj novih usluga i proizvoda u zelenoj i plavoj ekonomiji.”</i></p> <p>Obrazloženje: Strategija već prepoznaje oblast „Energija i održiva životna sredina “, ali je u postojećem tekstu veći naglasak stavljen na energetiku, obnovljive izvore energije, energetske efikasnost i upravljanje otpadom. Predloženom dopunom dodatno bi se ojačala komponenta koja se odnosi na životnu sredinu, kako se ona ne bi posmatrala prvenstveno kroz prizmu energetike i</p>	<p>Prof.dr Igor Radusinović Doc.dr Slavica Tomović Prof.dr Svetlana Perović Prof.dr Andrej Perović Dr. Sandi Orlić</p>	<p>Primjedba 1 prihvaćena</p>	<p>Primjedba 1 Tekst integralno dopunjen u poglavlju 2.2.2. kako je predloženo.</p>

<p>otpada, već i kroz očuvanje ekosistema, napredni monitoring, zaštitu biodiverziteta, upravljanje zaštićenim i ekološki osjetljivim područjima, kao i jačanje klimatske otpornosti.</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 2: Dopuna strateškog cilja za oblast „Energija i održiva životna sredina “ Trenutni strateški cilj je dominantno formulisan oko zelene energetske tranzicije, dekarbonizacije i OIE. Međutim, naziv oblasti uključuje i održivu životnu sredinu, pa bi cilj trebalo proširiti. Predlog izmijenjene formulacije strateškog cilja Umjesto: <i>„Ubrzati sprovođenje zelene energetske tranzicije zasnovane na inovacijama, kroz dekarbonizaciju energetskog sektora, povećanje učešća OIE u ukupnoj potrošnji električne energije i uz primjenu modernih tehnologija i jačanja ljudskih kapaciteta.“</i> Predložiti: <i>„Ubrzati sprovođenje zelene tranzicije zasnovane na inovacijama, kroz dekarbonizaciju energetskog sektora, povećanje učešća OIE, primjenu modernih tehnologija, napredni monitoring životne sredine, održivo upravljanje prirodnim resursima i jačanje ljudskih, istraživačkih i institucionalnih kapaciteta.“</i> Ovo je važna izmjena jer vraća ravnotežu između energije i životne sredine.</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 3: . Predlog novog operativnog cilja u oblasti „Energija i održiva životna sredina “ Ako je moguće predložiti novi operativni cilj (važno!): <i>„OC 2.x: Unaprijediti istraživačke, tehnološke i institucionalne kapacitete za napredni monitoring životne sredine, klimatsku otpornost i rješenja zasnovana na prirodi.“</i></p>		<p>Primjedba 2 djelimično prihvaćena</p> <p>Primjedba 3 Nije prihvaćena</p>	<p>Primjedba 2 Ideja uspostavljanja balansa energija–životna sredina je prihvaćena, ali je kreirana formulacija SC u odnosu na predloženu kako se ne bi izgubio strateški fokus SC-a. Preformulisani SC glasi: Ubrzati sprovođenje zelene tranzicije zasnovane na inovacijama, kroz dekarbonizaciju energetskog sektora i povećanje učešća OIE, uz primjenu modernih tehnologija, unapređenje monitoringa životne sredine i održivo upravljanje prirodnim resursima, kao i jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta.</p> <p>Primjedba 3 Postojeći Operativni cilj 2.2 daje realnu osnovu u ovom trenutku da se realizuju specifične intervencije usmjerene na zaštitu životne sredine u najširem smislu. Svi potencijalni projekti se mogu realizovati u saradnji sa donatorima privredom i</p>
---	--	---	---

<p>Predlog indikatora učinka: <i>Broj podržanih projekata i inicijativa usmjerenih na razvoj, testiranje i primjenu inovativnih tehnologija i metodologija u oblastima monitoringa životne sredine, klimatske otpornosti i rješenja zasnovanih na prirodi.</i></p> <p>Obrazloženje: Predloženi operativni cilj omogućava da se kroz S3 podrže istraživanja, pilotaktivnosti i demonstracioni projekti koji povezuju akademsku zajednicu, javni sektor, privredu i lokalne zajednice u razvoju rješenja za zaštitu životne sredine. Time se stvaraju uslovi za razvoj inovativnih rješenja koja doprinose očuvanju prirode, klimatskoj otpornosti, održivom korišćenju prirodnih resursa i razvoju zelene i plave ekonomije.</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 4: Dopuna oblasti „ICT i digitalne inovacije“ Važno da se digitalizacija životne sredine prepozna kao konkretna primjena ICT-a. Predložena dopuna: <i>U okviru oblasti ICT i digitalnih inovacija potrebno je dodatno podsticati razvoj i primjenu digitalnih rješenja koja doprinose zelenoj i plavoj tranziciji. Poseban značaj imaju senzorske mreže, geoinformacioni sistemi, daljinska detekcija promjena u prostoru i stanju ekosistema, vještačka inteligencija, digitalne platforme i sistemi za podršku odlučivanju, koji omogućavaju efikasniji monitoring životne sredine, održivo upravljanje prirodnim resursima, jačanje klimatske otpornosti i očuvanje zaštićenih i drugih ekološki osjetljivih područja.</i></p>			<p>naučnoistraživačkom zajednicom u pomenutom pravcu uključujući i razvoj inovativnih rješenja koja doprinose očuvanju prirode, klimatskoj otpornosti, održivom korišćenju prirodnih resursa i razvoju zelene i plave ekonomije.</p> <p>Ukoliko nijesu definisane snažne intervencije u predloženom Akcionom planu, posebno zbog trenutnih nedostataka resursa, otvara se mogućnost da se realizuju bez ikakve smetnje, a u Izvještaju o realizaciji, sve aktivnosti i svi rezultati novih intervencija će biti uključene, a što će biti i osnov za njihovo blagovremeno uključivanje u okviru sljedećeg dvogodišnjeg Akcionog plana.</p> <p>Primjedba 4 Izvršena je dopuna teksta i integralno je unešena u tekst odjeljka 2.2.4 kako je predloženo.</p>
---	--	--	---

<p>Primjedba/predlog/sugestija 5 Dopuna oblasti „Inovativni, regenerativni i održivi turizam“ Nacrt već govori o turizmu zasnovanom na prirodi, ekoturizmu, ruralnom turizmu i turizmu plave ekonomije, kao i o pametnim destinacijama i digitalnim/inovativnim rješenjima. Bilo bi dobro ubaciti vezu sa zaštićenim područjima i monitoringom nosivih kapaciteta. Predložena dopuna: <i>Posebnu pažnju treba posvetiti razvoju inovativnih turističkih proizvoda u zaštićenim i drugim ekološki osjetljivim područjima, uz primjenu naučno zasnovanog praćenja posjetilaca, pritisaka na ekosisteme, opterećenja prostora turističkim aktivnostima i klimatskih rizika. Takav pristup omogućava razvoj regenerativnog turizma, koji smanjuje negativne uticaje turističkih aktivnosti i istovremeno doprinosi očuvanju prirodnih resursa, razvoju lokalne ekonomije i kvalitetu života lokalnih zajednica.</i></p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 6 Dopuna horizontalne podrške Predložena dopuna: <i>Horizontalna podrška obuhvata i razvoj, unapređenje i otvoreno korišćenje istraživačke infrastrukture od nacionalnog značaja, uključujući centre izvrsnosti, laboratorije, pilot-poligone, living lab okruženja i demonstracione lokacije za testiranje i validaciju inovativnih rješenja u realnim uslovima. Poseban značaj ima infrastruktura koja povezuje istraživanje, javne politike i potrebe privrede u oblastima zelene tranzicije, zaštite životne sredine, održivog turizma, poljoprivrede, upravljanja vodama i klimatske otpornosti.</i> Predlaže se da Akcioni plan obuhvati posebnu aktivnost podrške razvoju istraživačko-inovacionih infrastruktura, centara izvrsnosti, pilot-poligona i living lab okruženja u prioritetnim S3 oblastima. Poseban fokus trebalo bi staviti na napredni monitoring životne sredine, rješenja zasnovana na prirodi, klimatsku otpornost i održivo upravljanje zaštićenim i drugim</p>		<p>Primjedba 5 Prihvaćena</p> <p>Primjedba 6 Djelimično prihvaćena</p>	<p>Primjedba 5 Izvršena je dopuna teksta i integralno je unešena u tekst odeljka 2.2.5 kako je predloženo.</p> <p>Primjedba 6 Izvršena je dopuna teksta i integralno je unešena u tekst odjeljka 2.2.6 u dijelu koji se odnosi na unapređenje postojećeg teksta koja se odnosi na jačanje istraživačke infrastrukture. Međutim definisanje nove aktivnosti u samom Akcionom planu, bez jasne identifikacije svih elemenata u ovom trenutku nije moguće. Napominjemo da se svi potencijalni projekti mogu realizovati u saradnji sa donatorima, privredom i naučnoistraživačkom zajednicom u pomenutom pravcu jačanja potrebne istraživačke infrastrukture iako nijesu eksplicitno navedeni u prvom dvogodišnjem</p>
---	--	--	---

<p>ekološki osjetljivim područjima. Ovakva aktivnost doprinijela bi boljem povezivanju nauke, javnog sektora, privrede i lokalnih zajednica, kao i testiranju inovativnih rješenja u realnim uslovima. Time bi se dodatno ojačala primjena S3 prioriteta u oblastima zelene tranzicije, zaštite životne sredine, održivog turizma i digitalnih inovacija.</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 7 Dopuna oblasti “ Održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane” - Komisija je nedavno (16 Decembra 2025) izglasa EU monitoring za tlo gdje je cilj hitno potrebno izraditi sve mjere za poboljšanje zdravlja poljoprivrednih i šumskih tala. Predložena dopuna: <i>Praćenje stanja zdravlja zemljišta je nužna mjera u održavanju održive poljoprivrede i povećanja vrijednosti lanca vrijednosti hrane. Nužno je uvođenje novih tehnoloških i inovacionih mjera u cilju praćenja zdravlja tla.</i> Predlaže se kao jedan od indikatora učinka Nove inovacione mjere u monitoringu kvalitete poljoprivrednog tla</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 8 Predlog mjere za Akcioni plan Naziv mjere: <i>Podrška razvoju istraživačko-inovacionih infrastruktura, centara izvrsnosti i living lab okruženja u prioritenim oblastima.</i> Obrazloženje: Mjera bi podržala uspostavljanje, modernizaciju i otvoreno korišćenje istraživačkih infrastruktura, laboratorija, pilot-poligona i living lab</p>		<p>Primjedba 7 Djelimično prihvaćena</p> <p>Primjedba 8 Djelimično prihvaćena</p>	<p>Akcionom planu zbog nedostatka specifičnih resursa. Nove intervencije se na tim osnovama mogu realizovati bez ikakve smetnje, a u Izvještaju o realizaciji Strategije pametne specijalizacije i ostvarenosti specifičnih rezultata, sve aktivnosti i svi rezultati novih intervencija će biti uključene, a što će biti i osnov za njihovo blagovremeno uključivanje u okviru sljedećeg dvogodišnjeg Akcionog plana.</p> <p>Primjedba 7 Izvršena je dopuna teksta i integralno je unešena u tekst odjeljka 2.2.3. u dijelu koji se odnosi na unapredjenje postojećeg teksta koja je usmjereno na najnovije zahtjeve EU, uključujući i monitoring tla. Nije prihvaćen predlog formulisanja novog indikatora, imajući u vidu da ne sadrži sve neophodne elemente Indikatora učinka. Napominjemo da Akcioni plan predviđa konkretne aktivnosti koje se odnose na specifične analize tla i za njih su utvrđeni indikatori rezultata.</p> <p>Primjedba 8 Primjedba/predlog/sugestija 8 djelimično je prihvaćena, pri čemu je u Akcioni plan integrisana nova aktivnost 16 – „Podrška razvoju istraživačko-inovacionih infrastruktura, centara izvrsnosti i living lab</p>
--	--	---	---

<p>lokacija u prioritetnim S3 oblastima. Takođe, doprinijela bi i povezivanju akademskog sektora, javne uprave, privrede i lokalnih zajednica.</p> <p>Potencijalni indikatori</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj podržanih istraživačkih infrastruktura / living lab lokacija. - Broj razvijenih digitalnih alata, demonstracionih rješenja ili pilot-projekata. - Broj korisnika infrastrukture iz akademskog, javnog i privrednog sektora. - Broj zajedničkih projekata naučnoistraživačkih institucija, privrede i javnog sektora u oblasti monitoringa životne sredine i rješenja zasnovanih na prirodi. 			<p>okruženja u prioritetnim oblastima". Aktivnost je usmjerena na podršku razvoju istraživačkih infrastruktura i living lab okruženja u definisanim prioritetnim oblastima, uz indikator „Broj podržanih istraživačkih infrastruktura/living lab lokacija“, sa ciljnom vrijednošću uspostavljanja 2 living lab-a do 2027. godine. Kao nosilac aktivnosti prepoznato je Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, uz planirano finansiranje iz nacionalnog budžeta i EU sredstava. Time je zadržan predloženi indikator, dok je sam predlog aktivnosti suštinski prihvaćen i uključen u Akcioni plan kroz operacionalizovanu mjeru prilagođenu strukturi i dinamici implementacije Strategije.</p>
<p>Primjedba/predlog/sugestija 1: Sekcija 2.2.1. Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka Predlog izmjene prve rečenice (str. 55): “Građevinarstvo predstavlja klasičnu i tradicionalnu djelatnost u Crnoj Gori još iz ranijeg perioda.”</p> <p>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Postojeća prva rečenica je nejasna, odnosno ni jezički, ni smislom nije sasvim korektna. Izgleda kao da su "građevinarstvo", "niskogradnja" i "visoka gradnja" (ovo poslednje nije čak ni adekvatan stručni izraz) nekakve tri zasebne cjeline, što nije tačno. Visokogradnja i niskogradnja su neke od pod-oblasti građevinarstva. Stoga je data preporuka/predlog za "čistiju" i jednostavniju rečenicu jasnog značenja. -----</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 2: Sekcija 2.2.1. Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka Predlog izmjene pretposljednje rečenice u drugom pasusu na str. 56:</p>	<p>Prof.dr Biljana Šćepanović</p>	<p>Primjedba 1 i 2 Prihvaćeno</p>	<p>Primjedba 1 i 2 Tekst integralno dopunjen u poglavlju 2.2.1. kako je predloženo u primjedbi 1 i primjedbi 2.</p>

<p>“Takođe, važno je naglasiti neraskidivu povezanost građevinarstva, u užem smislu, sa srodnim disciplinama - arhitekturom, geodezijom, elektrotehnikom i mašinstvom.”</p> <p><i>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 2:</i> Termotehnika je grana mašinstva, tako da nema potrebe/svrhe izdvajati je, kad je već navedeno mašinstvo.</p> <p>-----</p> <p>Primjedba/predlog/sugestija 3: Sekcija 2.2.1. Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka Operativni ciljevi (OC 1.1 i OC 1.2, str. 57-58) nisu u skladu sa prethodno navedenim strateškim ciljem (str. 56), tj, njihovom realizacijom se ne postiže veoma dobro formulisan strateški cilj.</p> <p>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 3: Ni jedan od dva navedena operativna cilja ne targetira segment strateškog cilja koji se tiče "<i>primjene održivih i inovativnih rješenja</i>", što se podrazumijeva u sklopu Zelene agende i Ciljeva održivog razvoja (SDGs), a pogotovo je bitno za Crnu Goru kao ekološku državu. Neophodno je da jedan od dva operativna cilja bude usmjeren na održivost građenja, prevashodno u smislu zelenih inovativnih rješenja, u skladu sa nazivom prioritetne oblasti – <i>Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka</i>. 3 / 3</p> <p>Sa druge strane, "<i>uspostavljanje funkcionalnog sistema e-poslovanja u procesu izdavanja građevinskih dozvola</i>" (OC 1.1) nije nešto što tako, izdvojeno samo za sebe, treba da bude cilj S3, već je jedan od osnovnih zadataka za državnu administraciju, kako bi mogla da podrži realizaciju S3. Sistem e-dozvola nije nešto čemu/gdje treba da nas dovede saradnja privrede i akademije u inovacionoj djelatnosti (što je suština S3), već je osnov koji vladin sektor treba da kreira kako bi omogućio savremeno poslovanje i što viši nivo digitalizacije u građevinarstvu. U periodu januar-februar 2025. godine, u sklopu Kvalitativne analize, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine je izjavilo da sistem e-dozvola, na</p>		<p>Primjedba 3 Nije prihvaćena</p>	<p>Primjedba 3</p> <p>Predložena primjedba ukazuje na važan aspekt usklađenosti operativnih i strateških ciljeva, posebno u dijelu koji se odnosi na primjenu održivih i inovativnih rješenja, što je u potpunosti u skladu sa principima Zelene agende i ciljevima održivog razvoja.</p> <p>Međutim, prilikom definisanja operativnih ciljeva za ovu prioritetnu oblast uzet je u obzir širi kontekst razvoja sektora građevinarstva u Crnoj Gori, uključujući činjenicu da je sektor po prvi put prepoznat kao prioritetan u okviru Strategije pametne specijalizacije. Definisani operativni ciljevi predstavljaju rezultat realnosti između identifikovanih potreba kroz EDP proces (bottom-up pristup) i procjene kapaciteta i prioriteta nadležnih institucija (top-down pristup).</p> <p>Dodatno, prilikom određivanja prioriteta vodilo se računa o potrebi fokusiranja intervencija u početnoj fazi implementacije,</p>
---	--	---	---

<p>kojem rade već duže vremena, treba veoma brzo (u narednih nekoliko mjeseci) da zaživi. Nelogično je da sada upravo to bude postavljeno kao OC za period S3 do 2031. godine.</p> <p>Ukoliko je princip izrade predmetnog strateškog dokumenta da svaki strateški cilj (jedan SC za jednu prioritetnu oblast) ima po dva operativna cilja, onda je za valjanu realizaciju SC za <i>Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka</i> neophodno da jedan OC bude usmjeren na digitalnu transformaciju (što je trenutno dato kroz OC 1.2) a drugi na održivost, zelena i inovativna rješenja, što trenutno nedostaje.</p> <p>-----</p>			<p>kako bi se izbjegla fragmentacija resursa i obezbijedili mjerljivi rezultati u oblastima koje predstavljaju ključne preduslove za transformaciju sektora. U tom smislu, digitalna transformacija i unapređenje regulatornog okvira prepoznati su kao temeljne poluge promjena, koje će omogućiti kasniju širu primjenu održivih i inovativnih rješenja.</p> <p>Imajući u vidu trenutno raspoložive ljudske, institucionalne, organizacione i finansijske resurse, u ovoj fazi nije bilo moguće paralelno adresirati sve identifikovane razvojne potrebe, uključujući i punu operacionalizaciju strateškog cilja koji se odnose na zelenu i održivu gradnju.</p> <p>Istovremeno, Strategijom je predviđena srednjoročna evaluacija implementacije, koja će omogućiti reviziju operativnih ciljeva i indikatora, kao i njihovo dalje usklađivanje sa strateškim ciljem. Ovaj mehanizam omogućava da se, u skladu sa unaprijeđenim kapacitetima i postignutim napretkom, u narednoj fazi implementacije snažnije integrišu aspekti održivosti, zelene tranzicije i inovacija, čime se u vrši usklađivanje sa strateškom orijentacijom na koju se ukazuje u primjedbi.</p>
---	--	--	---

<p>Primjedba/predlog/sugestija 4: Sekcija 2.2.1. Građevinarstvo po mjeri prirode i čovjeka Indikator učinka 1, za operativni cilj OC 1.2 nije dobro postavljen i treba ga preformulisati.</p> <p>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 4: Postojeća formulacija „Udio institucija koje su implementirale digitalne alate (BIM/GIS) u svakodnevno poslovanje (%) u odnosu na ukupan broj institucija koje izdaju građevinske dozvole (%)“ nije jasna. Institucije iz prvog i drugog dijela ove formulacije, odnosno njihov broj nije međusobno uporediv, te se ne može određivati procentualni udio.</p> <p>-----</p>		<p>Primjedba 4 Nije prihvaćena</p>	<p>Primjedba 4 Formulacija indikatora dodatno je pojašnjena kroz fusnote u Akcionom planu 2026–2027, gdje je precizirano da se indikator odnosi na udio institucija koje su implementirale digitalne alate (BIM/GIS) u odnosu na ukupan broj institucija nadležnih za izdavanje građevinskih dozvola u Crnoj Gori, odnosno ukupno 26 institucija (resorno ministarstvo i 25 jedinica lokalne samouprave). Pod implementacijom digitalnih alata podrazumijeva se korišćenje BIM i/ili GIS rješenja u redovnim administrativnim, planskim, projektnim ili procedurama izdavanja dozvola kod ovih 26 institucija. Procentualni udio računa se kao broj institucija koje su primijenile pomenute digitalne alate u odnosu na ukupan broj nadležnih institucija (ukupno 26).</p> <p>Na taj način jasno je definisan i brojilac i imenilac indikatora, čime je omogućeno mjerenje procentualnog udjela i praćenje napretka tokom implementacije Akcionog plana. Definicija indikatora, metodologija obračuna i polazne vrijednosti usklađene su sa informacijama i metodološkim pojašnjenjima dostavljenim od strane nadležnog Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, a sve kroz pasoš indikatora shodno Metodologiji GSV.</p> <p>Primjedba 5</p>
---	--	--	--

<p>Primjedba/predlog/sugestija 5: Tekst Strategije je neophodno lektorisati, u cilju otklanjanja brojnih pravopisno-gramatičkih nepreciznosti i nedostataka</p>		<p>Primjedba 5 Prihvaćena</p>	<p>Nakon procesa javne rasprave izvršena je finalna provjera teksta, a tom prilikom se izvršene su i sve ispravke koje se odnose na štamparske greške i gramatičke nedostake.</p>
<p>Primjedba/predlog/sugestija 1: Definisati još jednu prioritetnu oblast pod nazivom "Pametna i održiva industrija i napredne tehnologije" koja povezuje: industrijalizaciju, napredne tehnologije, zelenu i digitalnu tranziciju, cirkularnu ekonomiju, proizvodne sisteme, saobraćaj i mobilnost, nove materijale, robotiku i automatizaciju.</p> <p>Obrazloženje primjedbe/predloga/sugestije 1: Nacrt Strategije pametne specijalizacije Crne Gore 2026—2031 predstavlja važan nastavak dosadašnje prakse u definisanju nacionalne politike za usmjeravanje ulaganja u istraživanje, inovacije i razvoj, međutim, iz perspektive tehničkih nauka može se uočiti nekoliko ozbiljnih nedostataka. Iako dokument formalno naglašava potrebu za „strukturnom transformacijom ekonomije“, „industrijskom politikom“ i „održivim razvojem“, prioritetne oblasti koje su definisane gotovo u potpunosti marginalizuju oblasti koje predstavljaju osnov savremenog industrijskog razvoja: proizvodnja i proizvodni procesi, robotika, mehatronika i automatizacija, (pametni i zeleni) saobraćaj i transport, industrijska digitalizacija, cirkularna ekonomija, industrijska tranzicija...</p>	<p>Prof. dr Radoje Vujadinović, Univerzitet Crne Gore-Mašinski fakultet</p>	<p>Primjedba 1 Nije prihvaćena</p>	<p>Primjedba 1 Predložena sugestija ukazuje na značaj razvoja industrije zasnovane na naprednim tehnologijama, uključujući oblasti kao što su automatizacija, robotika, novi materijali, pametni transport i cirkularna ekonomija, koje nesumnjivo predstavljaju važne komponente savremenih razvojnih politika.</p> <p>Međutim, predlog za definisanje nove prioritetne oblasti ne može se prihvatiti. Prioritetne oblasti u okviru Strategije pametne specijalizacije definisane su na osnovu sveobuhvatnog i metodološki utemeljenog procesa, koji uključuje kvantitativne i kvalitativne analize, kao i višefazni EDP proces sa aktivnim učešćem relevantnih aktera iz privrede, akademske zajednice i javnog sektora. Predložena oblast nije identifikovana kroz navedene analitičke i participativne mehanizme, te za njeno uvođenje ne postoji adekvatan empirijski i strateški osnov.</p> <p>Dodatno, uvođenje nove prioritetne oblasti u ovoj fazi izrade Strategije narušilo bi konzistentnost metodološkog okvira i princip fokusiranja, koji je jedan od ključnih postulata pametne specijalizacije. Fragmentacija</p>

		<p>prioriteta bi dovela do rasipanja ograničenih finansijskih i institucionalnih resursa, umanjujući potencijal za ostvarivanje mjerljivih efekata u već definisanim prioriternim oblastima.</p> <p>Takođe, važno je naglasiti da koncept pametne specijalizacije ne podrazumijeva obuhvatanje svih sektora i tehnologija kao zasebnih prioriteta, već selektivan pristup zasnovan na prepoznatim komparativnim prednostima i kritičnoj masi kapaciteta.</p> <p>U tom smislu, predložene tematske cjeline imaju pretežno horizontalni karakter i mogu biti integrisane u određenim segmentima ili cjelinama kroz međusektorske i horizontalne mjere, a za takve intervencije postojeći akcioni plan ostavlja mogućnost realizacije, iako sad nije taksativno navedeno.</p> <p>Istovremeno, kroz planiranu srednjoročnu evaluaciju Strategije biće omogućeno dodatno preispitivanje obuhvata i strukture prioriteta, uključujući i potencijal za snažnije pozicioniranje ovih tematskih cjelina, u skladu sa razvojem kapaciteta i ostvarenim rezultatima implementacije.</p>
--	--	--

MINISTARKA

Andela Jakić-Stojanović
Prof. dr Andela Jakić-Stojanović